

СХВАЛЕНО
Педагогічною радою
(протокол №1 від 31.08.2022р.)
Голова педагогічної ради
Світлана АЛЕКСАНДРЮК

ПОГОДЖУЮ
Директор гімназії
Світлана АЛЕКСАНДРЮК

Навчальна програма
«Вступ до історії України та громадянської освіти. 5 клас»
складена на основі модельної навчальної програми
«Вступ до історії України та громадянської освіти. 5 клас» для закладів загальної середньої освіти
(автори Бурлака О.В., Власова Н.С., Желіба О.В., Майорський В.В., Піскарьова І.О., Щупак І.Я.)

«Рекомендовано Міністерством освіти і науки України»
(наказ Міністерства освіти і науки України від 12. 07.2021 № 795)

Розглянуто на засіданні ПСПП
суспільно-гуманітарного напрямку
Протокол №1 від 31.08.2022 р.

Пояснювальна записка

Курс «Вступ до історії України та громадянської освіти» реалізує вимоги до обов'язкових результатів навчання громадянської та історичної освітньої галузі Державного стандарту базової середньої освіти. До особливостей курсу належать: 1) пропедевтичний характер – ознайомлення учнів/учениць зі світом шкільної історії та основами історичного процесу, ознайомлення з методами дослідження історії; 2) інтегрований характер – ознайомлення з історичним процесом відбувається на основі органічного поєднання епізодів всесвітньої історії та історії України; 3) технологічний підхід до вивчення – пропонується вивчення історії шляхом реалізації діяльнісного підходу в освітньому процесі.

Головною метою курсу є зацікавлення учнів шкільною історією, ознайомлення з методами, технологіями та інструментарієм історичних досліджень; розвиток критичного мислення та медіаграмотності; формування розуміння тяглості історичного процесу, органічної взаємодії загальнолюдського, національного та особистісного поступу; формування розуміння цінності людини, її ідентичності, прав людини, принципів взаємодії людей в спільнотах на різних історичних етапах; формування культури життя в мультикультурному суспільстві, навичок конструктивної взаємодії в суспільстві для забезпечення сталого розвитку; формування особистості патріота України з активною громадянською позицією.

Основними завданнями курсу є:

- сформувати у здобувачів освіти розуміння історії як науки;
- познайомити учнів із цікавими епізодами історії України та світу;
- спонукати до дослідження історії родини та рідного краю;
- засобами історії формувати компетентності: загальні (уміння учитися упродовж життя, громадянська та соціальна компетентність, обізнаність у сфері культури тощо); предметні (хронологічна, просторова, інформаційна тощо);
- розвивати історико-хронологічне, геопросторове, критичне, системне мислення;
- розвивати пізнавальний інтерес здобувачів освіти до історії через створення умов для активної взаємодії між вчителем/вчителькою і учнями/ученицями, для виконання учнями/ученицями творчих, практичних завдань;
- сприяти формуванню фундаментальних цінностей сучасного світу, а саме — демократії, свободи, поваги до прав людини, потреби гармонії людини з природою.

Програма складається з пояснювальної записки, структурованих за темами вимог до очікуваних результатів навчання учнів. Вони розкриті в орієнтирах для оцінювання згідно з Додатком 18 до Державного стандарту базової середньої освіти. Пропонований зміст навчального предмета є основою для досягнення очікуваних результатів навчання. Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності зорієнтовані на реалізацію компетентнісного потенціалу громадянської та історичної освітньої галузі, визначеного у Додатку 17 до Державного стандарту базової середньої освіти. Рекомендується для ефективної роботи над досягненням очікуваних результатів навчання йти шляхом реалізації діяльнісного та

особистісно орієнтованого підходів в організації пізнавальної діяльності учнів. Застосовувати дослідницькі, проєктні, інтерактивні, дискусійні методи організації освітнього процесу.

Структура курсу

Вступ.

Розділ I. Науки, що вивчають минуле

Розділ II. Історичний час і простір

Розділ III. Історична наука й історична пам'ять

Розділ IV. Розвиток людства упродовж історії

Узагальнення до курсу

Зміст навчального предмета	Очікувані результати навчання
Вступ	
Предмет шкільної історії. Засоби пізнання	Знання:

<p>історії учнями/ученицями</p>	<ul style="list-style-type: none"> • що вивчає предмет «Історія» у школі. <p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • уміє користуватися засобами, за допомогою яких вивчається історія у школі. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> • розуміє значення вивчення історії для розвитку особистості як активного члена суспільства
<p>Розділ І. Науки, що вивчають минуле</p>	
<p>Історія людини й родини – частина історії України. Історія як наука про розвиток людства.</p> <p>Допоміжні історичні дисципліни. Історичні дослідження як діалог наук (методи природничих науку історичних дослідженнях)</p> <p>Джерела історичної інформації. Види історичних джерел. Критичний аналіз джерел історичної інформації.</p> <p>Значення археології для дослідження минулого. Як працюють археологи. Культурний шар та археологічна культура.</p> <p>Минуле світу в археологічних пам'ятках. Археологічні скарби України. Трипільська культура</p> <p>Писемні пам'ятки та їх дослідження.</p>	<p>Знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> • понять «історія», «археологія», «археологічна культура», «етнографія», «фольклор», «історичне джерело», «допоміжні історичні дисципліни»; • назв і предметів вивчення допоміжних історичних дисциплін; • розуміє значення історії та допоміжних історичних дисциплін для вивчення та розуміння минулого; • способи нагромадження та пошуку інформації на історичну тематику; • час існування та характерні риси найвідоміших археологічних пам'яток світу та України. <p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • розрізняє історичний факт, час, простір, історичні події та явища, наводить відповідні приклади; • з допомогою вчителя виявляє, розрізняє причини і приводи, результати і наслідки історичних подій, явищ, процесів; • розрізняє історичні джерела за видами (матеріальні/ нематеріальні, первинні/ вторинні, текстово-візуальні тощо); • розуміє різницю між археологічною пам'яткою, культурним шаром та археологічною культурою; • наводить приклади історичних пам'яток та інших проявів присутності минулого в сьогоденні – топоніміка, лексика, фольклор, соціальні практики тощо;

<p>Найвидатніші писемні пам'ятки людства.</p> <p>Етнографічні дослідження. Фольклор як історичне джерело.</p> <p>Сучасні історичні джерела (фото, відео, аудіо)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • за допомогою вчителя використовує пошукові системи та добирає інформацію/інформаційні джерела на історичну тематику за заданими критеріями; • за допомогою пам'ятки здійснює простий аналіз історичного джерела; називає характерні риси / ознаки артефакту (музейного об'єкта), писемного та візуального джерела; • за наданим алгоритмом аналізує медіатекст історичного змісту; • пояснює і доцільно застосовує терміни, поняття, які вжито в запропонованих джерелах, дізнається значення незнайомих слів за допомогою словників, пошукових систем; • за допомогою пам'ятки формулює закриті та відкриті запитання щодо достовірності інформації з різних джерел <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> • усвідомлює себе частиною родини, народу, громадянства держави, людської спільноти в цілому; • виявляє повагу й любов до історії рідного села, міста – своєї Малої Батьківщини; • усвідомлює важливість вивчення історії України як невід'ємної важливої складової всесвітньої історії. • має потребу в неупередженому аналізі джерел історичної інформації.
<p>Розділ II. Історичний час і простір</p>	
<p>Розвиток уявлень про лічбу часу в народів світу та на теренах України.</p> <p>Одиниці вимірювання історичного часу (ера, тисячоліття, століття, рік). Лічба часу в історії.</p> <p>Способи упорядкування хронологічних даних: лінія часу, хронологічна таблиця,</p>	<p>Знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> • знає одиниці вимірювання часу, поняття «хронологія», «історичний час», «рік», «століття», «тисячоліття», «ера», «календар», «літочислення», «історична карта», «атлас», «легенда карти»; • знає хронологічні межі та характерні ознаки історичних періодів розвитку людства; історичних періодів історії України; • усталені символи умовних позначень на історичній карті. <p>Уміння: • розрізняє системи літочислення, пояснює їх на прикладах;</p>

<p>синхронізована таблиця.</p> <p>Історія приладів для вимірювання часу. Розвиток систем літочислення. Літочислення в сучасному світі</p> <p>Історія світу та України на лінії часу.</p> <p>Історична карта (мапа). Навчальна історична карта, атласи, контурні карти. Правила роботи з контурною картою.</p> <p>Розвиток уявлень людини про світ. Історичний простір на картах упродовж історії.</p> <p>Українські землі на картах упродовж історії. Території розселення українців у світі</p>	<ul style="list-style-type: none"> • установлює послідовність історичних подій за допомогою лінії часу; • за визначеним вчителем алгоритмом розташовує події у хронологічній послідовності, укладає хронологічну та синхронізовану хронологічну таблиці; • виокремлює основні елементи карти, сталі та змінні об'єкти карти та пояснює їх значення; • співвідносить дані карти з іншими джерелами інформації (розповідь учителя, текст книжки тощо); • визначає на карті положення географічних об'єктів, культурно-історичних пам'яток, місця історичних подій; • позначає розміщення об'єктів на контурній карті, прокладає уявні маршрути, визначає відстані; • показує на історичній карті/ позначає на контурній карті території розселення українців у світі упродовж історії. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> • розуміє суть тяглості історичного процесу; • усвідомлює важливість правильного визначення історичного часу для розуміння логіки історичних процесів; • розуміє, що історія українського народу, України є невід'ємною складовою світового історичного процесу
<p>Розділ III. Історична наука й історична пам'ять</p>	
<p>Становлення історичної науки. Описи історії в донаукові часи (від давнини до XVII ст.).</p> <p>Становлення історії як науки. Наука історія на</p>	<p>Знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> • зміст понять «історична пам'ять», «міф»; • імена видатних вчених-істориків світу та України від давнини до сучасності; • провідні музеї та архіви світу і України історичного профілю. <p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • пояснює різницю між музеєм та архівом; • розрізняє за видами й характеризує за простим алгоритмом історичні

<p>сучасному етапі.</p> <p>Історичні дослідження на теренах України. Видатні українські історики. Музеї та архіви.</p> <p>Історична пам'ять. Культура пам'яті. Формування історичної пам'яті.</p> <p>Міфи в історії. Усна історія.</p> <p>Історія України в пам'ятках і пам'ятниках. Види пам'яток і пам'ятників. Пам'ятки історії рідного краю</p>	<p>пам'ятки і пам'ятники;</p> <ul style="list-style-type: none"> • використовує в поясненнях інформацію з різних джерел, зокрема медіатексти та відеоматеріали, усні історичні свідчення, музейні експозиції, власні спостереження; • з допомогою вчителя застосовує критерії визначення достовірності інформації та розпізнає прості прояви маніпулювання історичною інформацією на конкретних прикладах <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> • усвідомлює суспільну значущість збереження історичної спадщини для успішного розвитку України; • розуміє суспільну значущість об'єктивних і неупереджених історичних досліджень; • пишається історичною спадщиною України та рідного краю; турбується та доглядає за історичними пам'ятками та пам'ятниками в рідному краї.
<p>Розділ IV. Розвиток людства упродовж історії</p>	
<p>Поява і розселення людини на Землі. Перші люди на українських теренах.</p> <p>Періодизація історії людства від давнини до сучасності (оглядово). Історія України в контексті світових подій. Визначні історичні постаті.</p> <p>Людина і довкілля протягом історії: господарювання, проблема ресурсів. Людина як</p>	<p>Знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> • розуміє зміст понять «народ», «етнос», «нація», «раса», «табу», «мораль», «цінності», «закон», «державна», «демократія», «республіка», «монархія», «деспотія», «релігія», «міфологія», «атеїзм»; • час появи людини на Землі та на українських теренах; • хронологічні рамки та характерні ознаки історичних періодів всесвітньої історії та історії України; • сучасні стандарти прав людини; документи, що їх визначають; • способи захисту прав людини в сучасному світі <p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • за допомогою навчальної пам'ятки формулює запитання щодо можливого

<p>частина природи.</p> <p>Людина в спільноті. Розвиток людських спільнот від первісних громад до держави. Особистість, сім'я, родина, громада. Родове дерево.</p> <p>Народи, етноси та нації. Народи, які проживають на теренах України.</p> <p>Розвиток системи регулювання суспільних відносин: табу, мораль, цінності, закони. Становище чоловіків, жінок і дітей на різних етапах історії. Права та обов'язки людини. Права людини у правових пам'ятках людства й України. Як захистити свої права в сучасному світі</p> <p>Світогляд, наукові знання та художня культура людства. Міфологія та релігія. Атеїзм. Освіта та передача досвіду від покоління до покоління впродовж історії</p>	<p>впливу тих чи інших подій на життя суспільства, окремих груп людей;</p> <ul style="list-style-type: none"> • співвідносить за найпростішими ознаками документи, артефакти (музейні об'єкти) й ілюстративний матеріал з історичним періодом; • за алгоритмами виконує навчальні завдання, що передбачають оперування навичками локалізації історичних подій та явищ у часі й просторі; • наводить приклади впливу діяльності людини на навколишнє середовище в часі і просторі, взаємодії людини та природи; • формулює судження про вчинки історичних осіб та сучасних діячів, події, явища, процеси з урахуванням отриманих знань та власного досвіду; • розрізняє та ідентифікує локальні, регіональні, національно-культурні спільноти, співвідносить себе з ними; • описує життя і побут народів, що населяють Україну; • обґрунтовує важливість поваги прав людини всіма людьми та необхідності захищати права людини і громадянина та дотримуватися обов'язків громадянина; • аргументує потребу спільних правил і законів, а також необхідність їх дотримуватися <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> • відчуває гордість за славетні сторінки історії України, видатних історичних діячів українського й інших народів, що проживають на теренах України; • усвідомлює необхідність відповідального господарювання та споживання; пропонує конкретні механізми і діє для збереження навколишнього середовища; • поводить з повагою до прав інших осіб; налагоджує конструктивну взаємодію з іншими людьми; • визнає відповідальність за свою поведінку, якщо вона призводить до порушення гідності інших людей чи до неможливості реалізації їх прав
<p>Узагальнення до курсу. Значення історичної науки для поступу людства. Уроки історії</p>	

Значення історичної науки для поступу людства. Уроки історії

Уміння: • обґрунтовує значення вивчення курсу історії в школі;

Ставлення:

- розуміє значення вивчення історії для розвитку особистості як активного члена суспільства;
- усвідомлює значущість вивчення історії для подальшого поступу людства